

Базалийская Н. П.

Гук А. В.

Хмельницкий национальный университет

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО КЛИМАТА В КОЛЛЕКТИВЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Проведен морфологический анализ определений понятия «психологический климат». Определены факторы, влияющие на социально-психологический климат в коллективе предприятия. Проанализированы факторы, которые формируют уровень удовлетворенности работой на предприятии. Выделены регуляторы формирования психологического климата. Сформированы основные пути оптимизации психологического климата.

Ключевые слова: психологический климат, социально-психологический климат, нормы социально-психологического климата в коллективе.

Bazaliyska N. P.

Huk A. V.

Khmelnitsky National University

FORMING POSITIVE SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CLIMATE IN COLLECTIVE ENTERPRISES

Summary

A morphological analysis of «psychological climate» definitions is conducted. The factors that affect the social and psychological climate in the collective at the enterprise are determined. The factors that form of satisfaction in the enterprise are analyzed. The controls the formation of psychological climate is allocated.

Keywords: psychological climate, socio-psychological climate, norms of social and psychological climate in the team, job satisfaction.

УДК 332.012.324

Банера Н. П.

Львівський інститут економіки і туризму

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено діяльність малих підприємств Львівської області. Обґрунтовано необхідність їхнього розвитку та державної підтримки. Досліджено структуру кількості малих підприємств у розрізі районів у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, проаналізовано динаміку змін за 2010–2014 рр. Виявлено основні проблеми, які гальмують розвиток малого бізнесу в сучасних умовах.

Ключові слова: малі підприємства, суб'єкти господарювання, малий бізнес, конкурентне середовище, державна підтримка підприємництва.

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування ринкової економіки малі підприємства відіграють особливу роль хоча б тому, що вони займають біля 90% усіх суб'єктів господарювання. Малий бізнес приносить велику частку податків у місцеві бюджети, залучає населення до роботи, розширює асортимент продукції, підвищує рівень конкуренції тощо.

На сьогодні малий бізнес в Україні займає 5–6% ВВП, але якщо врахувати тіньову економіку, то близько 30% населення зайняті в малому бізнесі [5].

Оцінюючи стан розвитку малого підприємництва в Україні, Токарева Т.О. зазначає, що у порівнянні з іншими країнами з розвинутою ринковою економікою, наша країна займає 145-е місце зі 180 за можливостями розвивати малий та середній бізнес [8].

Розвиток малого підприємництва пов'язаний із вирішенням ряду питань не тільки економічного, але й соціального характеру, серед яких забезпечення темпів економічного зростання, усунення територіальних диспропорцій, послаблення монополізації, створення нових робочих місць, підвищення зайнятості та рівня доходів населення,

наповнення місцевих бюджетів тощо. В умовах дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів саме малі підприємства здатні швидше вирішувати проблеми демонополізації, стимулювати розвиток економічної конкуренції, оперативно реагувати на зміни споживчого попиту і за рахунок цього забезпечувати необхідну рівновагу на споживчому ринку, адже вони не вимагають великих стартових інвестицій, мають високу швидкість обігу коштів, спроможні швидко реагувати на зміни попиту і пропозиції. Крім того, мале підприємництво сприяє формуванню конкурентного середовища, оскільки воно є антимонопольним за своєю природою, що проявляється в різноманітних аспектах його функціонування. З одного боку, малий бізнес унаслідок численності елементів, що його складають, та їхнього високого динамізму в меншій мірі піддається монополізації, ніж великі підприємства. З іншого боку, за умов вузької спеціалізації й використання новітньої техніки він виступає як дієвий конкурент, що підриває монополію позиції великих корпорацій [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних питань та практичних проблем розвитку малого бізнесу присвячено праці

багатьох вчених: Борейка В.І., Іванілова О.С., Корягіної Т.В., Осацької Ю.Є., Побігуна С.А., Поліщука О.В., Сімків Л.Є., Токаревої Т.О., Цимбал В.В. та ін. Проте з розвитком ринкових відносин змінюються умови функціонування малого бізнесу. Тому, незважаючи на цінність наукових досліджень, проблеми малого підприємництва є недостатньо вивченими та дослідженими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зміни, які відбуваються в суспільстві, завжди впливають на діяльність підприємств, як позитивно, так і негативно. Незважаючи на ряд досліджень проблем малого бізнесу як України, так і окремих регіонів, на сьогодні відсутня єдина позиція вчених щодо розвитку малого підприємництва в кризових умовах, важкої економічної, політичної, військової ситуації. Тому виникає необхідність у проведенні аналізу сучасного стану діяльності малих підприємств.

Мета статті полягає в аналізі діяльності малих підприємств Львівської області, виявленні основних проблем, які унеможливають розвиток малого бізнесу в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність малих підприємств для економіки країни є вигідною через кілька причин: по-перше, формування стабілізуючого розвитку регіону; по-друге, забезпечення створення нових робочих місць, зайнятість частини населення та поглинання надлишкової сили; по-третє, виробництво продукції невеликих кількостей (для великих підприємств невигідно); по-четверте, додаткові вкладення в податкову систему тощо. Крім того, розвиток малого бізнесу призводить до розширення асортименту на ринку товарів і послуг та споживчого сектору, збільшення експортного потенціалу, кращого використання місцевих сировинних ресурсів.

Вигідність існування малого підприємства зумовлена також невеликою сумою стартового капіталу, оперативними реагуваннями на зміни ринкової кон'юнктури, високим рівнем мобільності, відкритістю для впровадження інноваційних та інвестиційних проєктів, здатністю пристосування до змін споживчого попиту та знайти свою ринкову нішу.

Серед загальної кількості суб'єктів господарювання Львівської області у 2014 р. найбільшу питому вагу займають малі підприємства – 17 718 одиниць, що становить близько 94% (рис. 1).

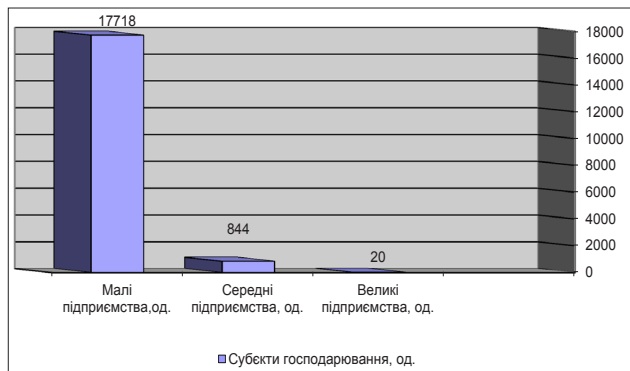

Рис. 1. Структура суб'єктів господарювання Львівської області, од.

Як видно з рис. 1, кількість середніх та великих підприємств є значно меншою від кількості малих підприємств. За даними статистичних досліджень, кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наяв-

ного населення (одиниць) у розрізі Львівської області зменшилася на 3 од. (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення (одиниць) Львівської області за 2010–2014 рр., %*

Регіон	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010 р.
Львів (міськрада)	126	109	120	130	128	101,6
Борислав (міськрада)	76	54	55	69	67	88,2
Дрогобич (міськрада)	66	53	57	63	58	87,9
м. Моршин	93	64	60	85	93	100,0
м. Новий Розділ	43	34	37	38	36	83,7
м. Самбір	88	62	56	58	57	64,8
м. Стрий	64	46	48	54	56	87,5
м. Трускавець	131	95	112	129	122	93,1
Червоноград (міськрада)	39	35	40	42	42	107,7
Бродівський район	28	26	28	30	29	103,6
Буський район	38	36	41	42	41	107,9
Городоцький район	53	40	44	49	51	96,2
Дрогобицький район	26	21	25	27	26	100,0
Жидачівський район	37	34	36	41	43	116,2
Золочівський район	50	40	41	45	46	92,0
Кам'янка-Бузький район	45	41	43	47	48	106,7
Мостиський район	42	29	32	34	35	83,3
Жовківський район	56	45	49	51	51	91,1
Миколаївський район	36	34	42	44	42	116,7
Перемишлянський район	46	37	40	42	45	97,8
Пустомитівський район	74	62	75	86	86	116,2
Радецький район	31	28	27	31	31	100,0
Самбірський район	27	23	23	25	26	96,3
Сколівський район	37	25	28	29	30	81,1
Сокальський район	25	29	29	30	30	120,0
Старосамбірський район	22	19	21	22	22	100,0
Стрийський район	26	23	23	33	35	134,6
Турківський район	14	11	11	11	11	78,6
Яворівський район	58	41	43	45	46	79,3
Львівська область	73	59	64	70	70	95,9

*Дані наведено без урахування результатів діяльності банків та бюджетних установ.

Джерело: проаналізовано на основі [2]

За результатами дослідження можна стверджувати, що загалом по Львівській області кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (одиниць) за 2010–2014 рр. зменшилася на 4,1%. У Львові, Червонограді, Бро-

дівському, Буському, Жидачівському, Кам'янка-Бузькому, Миколаївському, Пустомитівському, Сокальському, Стрийському районах зростає кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення. У м. Моршин, Дрогобицькому, Радецькому, Старосамбірському районах цей показник за досліджуваний період не змінився.

За підсумками 2014 р. за кількістю малих підприємств у розрахунку на 10 тис. населення у Львівській області перше місце посідає м. Львів – 128 од., друге – м. Трускавець – 122 од., а на останньому місці – Турківський район – 11 од.

У результаті такої діяльності малих підприємств департаментом економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської державної адміністрації розроблену Регіональну програму розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області на 2015–2016 рр., яка спрямована на максимальне розкриття потенціалу розвитку малого і середнього підприємництва в області, на розв'язання проблем, що стримують розвиток малого і середнього підприємництва, зокрема: обмеженість доступу до фінансових ресурсів; підвищення ефективності діяльності центрів надання адміністративних послуг; низький рівень поінформованості суб'єктів малого і середнього підприємництва про порядок та умови провадження господарської діяльності; недосконалість системи

підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва [6].

У результаті виконання заходів Програми очікується досягнення таких показників:

– зростання кількості суб'єктів малого і середнього підприємництва на 1,5%;

– створення близько 10 тис. нових робочих місць, у тому числі підвищити рівень зайнятості шляхом активного залучення жінок, молоді, осіб з обмеженими фізичними можливостями, осіб звільнених із військової служби у запас, безробітних, жителів сільської місцевості та малих міст, пенсіонерів до малого і середнього підприємництва;

– збільшення надходжень від діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва до Зведеного бюджету області до 37%;

– сприяння у створенні двох бізнес-центрів, одного технопарку, трьох лізингових центрів, трьох інвестиційно-інноваційних фондів і компаній та двох аудиторських фірм;

– зменшити витрати коштів та часу суб'єктів малого і середнього підприємництва, пов'язані із започаткуванням та провадженням їхньої діяльності;

– виявити проблемні питання, що виникають під час надання адміністративних послуг, та підвищити якість надання адміністративних послуг;

Таблиця 2

Основні показники малих підприємств за видами економічної діяльності у Львівській області за 2014 р.*

Вид економічної діяльності	Кількість підприємств, одиниць	Кількість зайнятих працівників, осіб	Кількість найманих працівників, осіб	Витрати на персонал, млн. грн.	З витрат на персонал – витрати на оплату праці, млн. грн.	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, млн. грн.
Сільське, лісове та рибне господарство	1 272	5 751	4 766	130,2	95,9	1 613,4
Промисловість	2 423	19 690	18 961	556,4	408,1	4 456,1
Будівництво	1 687	11 269	10 671	272,9	198,9	2 631,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5 077	24 035	22 258	729,1	537,2	16 780,0
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	711	5 363	5 160	132,6	97,3	1 442,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	794	4 500	4 161	95,2	69,6	315,6
Інформація та телекомунікації	700	3 939	3 750	149,8	113,1	1 049,9
Фінансова та страхова діяльність	147	973	925	37,4	27,9	192,8
Операції з нерухомим майном	1 945	7 371	6 650	205,4	151,3	1 155,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	1 400	6 020	5 496	188,6	138,9	659,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	787	6 066	5 843	149,2	109,7	535,8
Освіта	114	813	768	24,3	18,0	46,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	292	2 095	1 993	44,1	32,2	129,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	73	377	334	10,2	7,5	42,3
Надання інших видів послуг	296	1 429	1 350	29,9	22,1	91,5
Усього	17 718	99 691	93 086	2 755,4	2 027,7	31 141,7

*Дані наведено без банків та бюджетних установ

Джерело: проаналізовано на основі [2]

– підвищити якість підготовки регуляторних актів шляхом урахування пропозицій підприємців під час розроблення регуляторних актів та залучення громадськості до обговорення проектів, що мають вплив на господарську діяльність;

– створити сприятливі умови для розв'язання економічних і соціальних проблем, поліпшити бізнес-клімат та створити позитивний імідж для залучення інвестицій, активізувати застосування фінансово-кредитних та інвестиційних механізмів;

– збільшити кількість суб'єктів малого і середнього підприємництва, що працюють на засадах соціальної відповідальності;

– активізувати формування інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва [6].

У результаті проведених досліджень виявлено, що малими підприємствами Львівської області в 2014 р. було реалізовано продукції на суму 31 141,7 млн. грн. При цьому в малому бізнесі задіяно 99 691 ос., на яких витрачено 2 027,7 млн. грн. (табл. 2).

За результатами табл. 2 у Львівській області найбільша кількість малих підприємств задіяні у здійсненні оптової та роздрібною торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 5 077 од. Для своєї діяльності підприємствами залучено 24 035 працівників основного місця роботи та 22 258 найманих працівників, на утримання яких витрачено 729,1 млн. грн. При цьому підприємствами оптової і роздрібною торгівлі реалізовано продукції на суму 16 780,0 млн. грн. Друге місце посідають підприємства промисловості, які налічують 2 432 од. При цьому ними залучено 38 651 працівників, які виготовили і реалізували продукції на суму 4 456,1 млн. грн.

У структурі малого бізнесу найменшу питому вагу займають підприємства мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 0,41% (73 од.), на яких працює 711 працівників.

Основними причинами гальмування розвитку малого бізнесу в Україні є: складна процедура реєстрації нових підприємств; часті, несистематизовані та необґрунтовані перевірки контролюючих органів, перелік яких перевищує десятків; корупційність державних посадовців при отриманні дозволів, ліцензій та розгляді справ у правоохоронних органах; неврегульованість відносин із підприємствами, які працюють на загальній системі оподаткування (такі підприємства не мають право відносити до витрат суми авансів, сплачених партнерам, які працюють на єдиному або фіксованому податку); відсутність стартового капіталу та неможливість отримати новоствореними підприємствами кредит у банківських установах [1].

Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні пов'язані із відсутністю належного державного регулювання, тобто податкової та фінансово-кредитної системи, системи ціноутворення, пропорційності та чіткого перерозподілу податкових зборів між центром та регіонами.

Основними проблемами, що стримують розвиток малого підприємництва, на думку Корягіної Т.В. та Осацької Ю.Є., є:

- недосконалість системи оподаткування;
- нестабільність бюджетного фінансування регіональних програм підтримки малого підприємництва;

- нерозвиненість механізмів фінансово-кредитної підтримки і страхування ризиків малих підприємств; відсутність механізмів самофінансування;

- обмеження доступу малих підприємств до виробничих потужностей і майна підприємств, що реструктуризуються;

- відсутність надійної соціальної захищеності та безпеки підприємців;

- організаційні проблеми взаємодії малого бізнесу з ринком і державними структурами;

- адміністративні бар'єри на шляху розвитку малого підприємництва [4].

До основних причин гальмування розвитку малого підприємництва Іванілов О.С. відносить:

1) неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;

2) високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;

3) недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;

4) відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;

5) недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;

6) обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;

7) недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності [3].

До цього списку варто додати відсутність належної матеріально-технічної бази малих підприємств. Удосконалення матеріально-технічної бази зумовлена належною якістю, своєчасністю та ефективністю здійснення операційної діяльності в сучасних умовах. На практиці існує прямо пропорційна залежність між матеріально-технічною базою підприємства та обсягами виробництва продукції.

Визначимо, що діяльність малих підприємств в Україні пов'язана з витрачанням часу на вирішення питань регулятивного характеру, що призводить до великих витрат з боку українського приватного підприємництва. Спрощення політики щодо розробки та впровадження регулятивних актів дозволило б знизити рівень корупції.

В Україні спостерігаємо відсутність належної інфраструктури підтримки малого підприємництва, основна мета формування якої полягає в розширенні діяльності суб'єктів господарювання, збільшенні кількості нових робочих місць, зростання обсягів виробництва. З цього приводу в Україні вже створено певну кількість закладів інфраструктури підтримки, проте нерівномірність розташування по території України не завжди свідчить про ефективність впливу на вирішення соціально-економічних проблем у регіонах та подальші темпи розвитку малого підприємництва.

Висновки. Малі підприємства України та Львівської області функціонують у відсутності належної матеріально-технічної бази, нормативно-правового забезпечення, державної підтримки тощо. Для покращання умов діяльності необхідна державна підтримка у вигляді підвищення кваліфікації кадрів, ефективної фінансово-кредитної та майнової підтримки, зменшення податків, спрощеної системи обліку та звітності тощо.

Список літератури:

1. Борейко В.І. Тенденції розвитку малого бізнесу в Україні / В.І. Борейко // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАВА, 2009. – № 22/2. – С. 57–64.
2. Головне управління статистики у Львівській обл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lv.ukrstat.gov.ua.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства / О.С. Іванілов. – К., 2009. – 728 с.
4. Корягіна Т.В. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні / Т.В. Корягіна, Ю.Є. Осацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/69.pdf>.
5. Поліщук О.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / О.В. Поліщук, В.В. Цимбал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/Oleksandr/Downloads/392-1521-1-PB.pdf>.
6. Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області на 2015–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.loda.gov.ua/eco_programu.
7. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, С.А. Побігун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/archive/3-2015/116.pdf>.
8. Токарева Т.О. Особливості спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: вітчизняний і зарубіжний досвід / Т.О. Токарева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/tokar.htm.

Банера Н. П.

Львовский институт экономики и туризма

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ**

Резюме

Исследована деятельность малых предприятий Львовской области. Обоснована необходимость их развития и государственной поддержки. Исследована структура количества малых предприятий в разрезе районов Львовской области в расчете на 10 тыс. населения, проанализирована динамика изменений за 2010–2014 гг. Выявлены основные проблемы, которые тормозят развитие малого бизнеса в современных условиях.

Ключевые слова: малые предприятия, субъекты ведения хозяйства, малый бизнес, конкурентная среда, государственная поддержка предпринимательства.

Banera N. P.

Lviv Institute of Economics and Tourism

MODERN STATUS OF SMALL ENTERPRISES IN LVIV REGION

Summary

It was studied the activity of small enterprises in Lviv region. The necessity of their development and state support was grounded. The structure of small enterprises number in Lviv region per 10 thousand of real population was explored, the dynamics of changes for 2010–2014 was analysed. The basic problem hampering the development of small business in the modern world was found out.

Keywords: small enterprises, businesses, small business, competitive surroundings, state support of entrepreneurship.

УДК 338.43:330.131.7

Бездітко О. Є.

Житомирський національний агроекологічний університет

**МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ РИЗИКІВ
І НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Розглянуто механізм розробки та впровадження рішень в умовах ризиків та невизначеності. Побудовано «дерево рішень» з управління ризиком сільськогосподарського підприємства. Проаналізовано і оцінено вагомість окремих видів ризиків у господарській діяльності, проведено оцінку впливу ризиків сільськогосподарських підприємств на їхню господарську діяльність.

Ключові слова: «дерево рішень», інтегральний показник, невизначеність, ризик, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Ринкова система трансформації економічних механізмів ведення бізнесу обумовлюється зміною форм та методів управління підприємством, які дозволяють адаптувати його до динамізму суспільного відтворення. Для цього підприємству необхідно насамперед най-

більш повно враховувати зміни у конкурентному середовищі, які є потенційними загрозами і майбутніми можливостями, а також передбачити неконтрольовані фактори середовища, для того щоб нівелювати їхній негативний вплив на підприємство.